

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ОНЛАЙН-ФОРМАТІ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ В УКРАЇНІ

СВИНАРЕНКО НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця, Nataliia.Svynarenko@hneu.net

Анотація Зазначено, що важливим завданням для викладача на цей період є вироблення у іноземних студентів позитивної мотивації до навчальної діяльності, що змусить його грамотно та ефективно організувати свою діяльність, хоча би двічі на день продивлятися завантажені навчальні презентації з необхідними підписами, прослуховувати підготовлені аудіоматеріали. Вказано, що регулярний грамотний контроль з боку викладача допоможе іноземним студентам закріпити історико-гуманітарний глосарій з вказаної навчальної дисципліни, вірно застосовувати здобуті знання на практиці. Серед традиційних методів навчання іноземних студентів слід звернути увагу на роботу з навчальними адаптаційними текстами, картками, різні форми проведення тестування, діалоги - їх ефективність доведена багаторічною практикою. Зазначено, що за умов високого рівня самодисципліни, чіткої мотивації до навчальної діяльності у іноземних студентів, початковий процес адаптації у нове мовне середовище іноземних студентів проходить швидше та ефективніше.

Ключові слова: *іноземні студенти, спеціальна лексика, традиційні педагогічні технології, мультимедійні технології, навчальні презентації.*

Постановка проблеми, Сточатку варто в'яснити які ж історичні дисципліни вивчають іноземні студенти різних освітніх програм та слухачі підготовчих відділень вищих навчальних закладах України. Аналіз навчально-методичної літератури вказує нам на «Історію України», «Соціальну та економічну історію України», «Історію української культури», «Європейську культуру» та ін. Зрозуміло, що кількість навчальних годин є різною, але проблеми з якими зустрічаються як викладачі, так і студенти можна виокремити, згрупувати та запропонувати певні шляхи їх подолання. У Харківському національному економічному університеті ім. С. Кузнеця протягом останніх десяти років іноземні студенти вчили спочатку - «Історію України», пізніше - «Соціальну та економічну історію України», а зараз - «Історію української культури». Тому дана стаття спиратиметься як на мій особистий досвід викладання названих вище історичних дисциплін, так і на успішний досвід колег з інших вищих навчальних закладів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, Зокрема, у статтях Н.О. Свинарєнко [1-3] йдеться про орієнтир на гармонійне поєднання у щоденній роботі з іноземними слухачами як інноваційних, так і традиційних технологій вивчення економіко-географічної лексики. У наукових доробках І.М. Мельничук та О.В. Яцишиної обґрунтовано необхідність дослідження особливостей вивчення суспільних дисциплін іноземними студентами медичних вузів, на прикладі курсу «Історія української культури»

зроблено аналіз основних аспектів викладання гуманітарних дисциплін у системі вищої медичної освіти України загалом та у Тернопільському державному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського зокрема; визначено особливості адаптації іноземних студентів до українського соціально-культурного простору у процесі вивчення суспільних наук, запропоновано деякі можливі шляхи покращання сприйняття та засвоєння навчального матеріалу іноземними студентами-медиками [4-5]. У статті Н.О. Свинаренко та Л.Е. Добрунової дані методичні рекомендації викладачеві щодо проведення іноземним студентам заходів навчальної та позанавчальної роботи. Метою тієї роботи є показ того, як на конкретних прикладах зацікавити іноземних студентів історією України, її матеріальною культурою та мотивувати їх до засвоєння україномовної історичної та економічної лексики

Метою даної роботи є проаналізувати особливості викладання суспільних дисциплін іноземним студентам нерідною мовою. Мета реалізується через виконання таких *завдань*: дослідити особливості засвоєння спеціальної україномовної лексики; описати традиційні та інноваційні освітні технології у навчальному процесі; проаналізувати встановлення міжпредметних зв'язків та їх місце у процесі засвоєння спеціальної лексики іноземними студентами.

Виклад основного матеріалу. 1.Роль історичних дисциплін на початковому етапі процесу міжкультурної комунікації. Важливість викладання історичних дисциплін іноземним студентам та слухачам підготовчого відділення є наслідком успішного початкового етапу процесу міжкультурної комунікації. Проблема міжкультурної комунікації знаходиться не лише у площині мовної проблеми. Знання мови носія іншої культури необхідне, але для адекватного порозуміння учасників комунікативного процесу не є достатнім. На думку Я. Лукацької, для іноземних студентів подолання культурного бар'єру є набагато складнішим, ніж подолання мовного, тому викладачі вишів мають необхідність організувати процес навчання таким чином, щоб студенти – представники інших культур оволоділи на належному рівні навичками міжкультурної комунікації; а культура нації, у свою чергу, формується за такими ознаками, як мислення, національний характер, невербальні засоби спілкування, сприйняття навколишнього світу, ціннісні орієнтації, норми поведінки, соціальні відносини. Іноземним студентам необхідно допомагати долучатися до національних цінностей, розуміти світогляд людей, вивчати традиції [6, С.224]. На це мають бути спрямовані культурно-виховні заходи, до яких долучаються іноземні студенти, це екскурсії до музеїв, відвідування театрів, вивчення фольклору, тижні української мови, культури, участь у заходах до українських державних і народних свят, участь у студентському самоврядуванні Розвиток міжкультурної

комунікації іноземних студентів, вивчення особливостей інших культур, їх закономірностей, функціонування та розвитку допомагає інтегруватися в суспільство, зіставляючи культури, розуміти сучасний спосіб життя в країні, що, у свою чергу, поліпшує академічні набутки студентів, трансформує ставлення до світу й інших людей, кардинально змінює ставлення до життєвих ситуацій. Як стверджує Я.Лукацька, за допомогою вивчення української мови, культури, історії, традицій, чітко організованої виховної роботи, додаткової організаційної роботи викладачів можливо створити умови, що дозволяють підвищити рівень навчання за спеціальністю, розширити світогляд, розвивати позитивне ставлення до країни навчання і підвищити мотивацію до подальшого навчання, це дозволить полегшити період адаптації, опанувати необхідні знання, вміння і навички, зробити заняття більш ефективними і цікавими, що, у свою чергу, сприятиме якісному формуванню професійної компетентності і професійної підготовки іноземних студентів [6, С.224].

А науковці І.М.Мельничук, Л.М.Романишина, О.В.Яцишина аналізуючи складнощі міжкультурної комунікації іноземних студентів, головною передумовою успішного пристосування іноземних громадян до українського соціально-культурного простору, називають формування у них соціокультурної компетентності [6, С.224]. На їх думку, вона може бути результатом успішного перебігу соціокультурної адаптації - активного процесу взаємодії представника іншої культури і середовища, у якому він перебуває, процесу активного набуття необхідних для життя трудових навичок і знань, засвоєння студентом основних норм, зразків, цінностей нового навколишнього середовища, однак, іноземні студенти навчаються в окремих групах та окремо від українських студентів відвідують лекційні заняття [5, С.121]. Фактично, студент-іноземець, навіть перебуваючи в Україні, залишається ізольованим від суспільства, що значно ускладнює і сповільнює процес його входження в культуру. Тому, на думку І.М. Мельничук та О.В. Яцишиної, найефективніше формування соціокультурної компетентності відбувається під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарного циклу [5, С.121]. І.М.Мельничук, Л.М.Романишина, О.В.Яцишина вважають, що до числа таких цілей можна віднести не тільки бажання розповідати новим українським друзям про свою державу, але і робота на батьківщині з українськими туристами, вченими, спортсменами та іншими представниками України, навіть на початковому етапі вивчення мови використання грамотно підібраних країнознавчих матеріалів сприяє розвитку пізнавального інтересу у іноземного студента, бажання висловитися про життя у рідній країні, в результаті це призводить до ефективного зростання мовних навичок та вмінь [9, С.18].

2. Про інноваційні технології навчання історичних дисциплін іноземними студентами. Про практичні проблеми вивчення Як на мою думку, оволодіти іноземним студентам основами наукових знань за таких умов допоможуть такі засоби наочного вивчення як навчальні презентації з зображенням важливих історичних фактів, подій, явищ, картин відомих митців, фотозображення відомих політичних лідерів, фрагменти науково-популярних фільмів чи відеоролики з мережі інтернет із коротким підписом на українській мові та з підписом на їх рідній мові (англійській, французькій, арабській, в'єтнамській та ін.). Варто зазначити, що підготувати такі презентації, враховуючи названі вище умови складно, і потрібно заручатися компетентною допомогою фахових викладачів англійської, французької, арабської, в'єтнамської та ін. національних мов світу. Адже тільки побачена яскрава картина з влучним підписом чи яскраве відео з відповідним написом зможе реально допомогти іноземним студентам засвоїти україномовну історичну термінологію та створити загальну картину соціально-економічного розвитку на Україні в історичній ретроспективі, порівняти події своєї рідної історії з політичними та економічними подіями історії України.

Вагоме значення на початковому етапі вивчення історичних дисциплін має активне використання аудіовізуальних засобів на практичних заняттях, що сприяє ефективному розвитку навичок слухання та говоріння у іноземних студентів, змушує студентів відрізнити українську мову від інших мов світу. Як наочні приклади навчального матеріалу найдоцільніше використовувати україномовні науково-популярні фільми, демонстрація яких є одним з найефективніших засобів у процесі освоєння основ наукового мовлення будь-якої гуманітарної навчальної складової, не тільки історичної, а й філологічної, у методичному плані, перегляд науково-популярного фільму на практичному занятті з наступним багаторівневим опитуванням слухачів (на репродуктивному, середньому, творчому рівні). Ефективним методичним моментом занять буде застосування викладачем на практичному занятті багаторазових проговорювань іноземними студентами ключових історичних понять, історико-економічних термінів, прізвищ відомих політиків різних історичних епох та інших видатних діячів, доцільно також використовувати їх фотозображення [6, С.224].

А ще іноземним студентам буде цікаво відвідати виховні заходи, котрі проводяться Молодіжним центром Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця. Так вони швидше і краще адаптуються до нових умов, засвоюють нову як розмовну, так і наукову лексику. На таких заходах вони бачать і чують виступи кращих іноземних студентів, і таким чином у них швидше з'являються приклади

для наслідування, мотивація до вивчення нової їм мови та історії, відчуття гордості за своїх співвітчизників.

Викладач обов'язково повинен проводити паралелі між Європейською культурою та культурами рідних країн студентів-іноземців. Суттєво полегшує та покращує розуміння європейських культурних особливостей іноземними студентами можливість співставити їх з рідною культурою. Таку роботу доцільно проводити, використовуючи педагогічні інновації на зразок інтерактивних занять, «діалогу культур» з метою обміну інформацією. Дуже важливо тут спробувати знайти спільні риси в культурному надбанні України та рідних країн студентів та наголосити на них, а також звернути увагу на відмінності, які могли б проілюструвати самотність кожної з культур. Такий метод роботи активізує увагу студентів, спонукає їх до мисленнєвої діяльності, зіставлення та аналізу, підвищуючи рівень уваги та запам'ятовування, полегшує розуміння історично-культурного розвитку людства. *Пилипишин, Бондаренко*

Доцільним у роботі з іноземними студентами стане використання методу екскурсії як різновиду методу демонстрації. Екскурсія як метод демонстрації забезпечує вивчення предметів, процесів, технологій тих, що існують в реальності. Зокрема, вивчення європейської культури в діахронічному аспекті може відбуватися в процесі ознайомлення з виставковими експонатами у краєзнавчому, художньому музеях. Відвідання музеїв, галереї, різноманітних виставок стане корисним для сприйняття матеріалу, що стосується розвитку сучасної культури та мистецтва регіону. Попри те, що наочні методи, які використовуються у ТДМУ у вигляді обов'язкового мультимедійного супроводу занять, інноваційні та інтерактивні методи значно полегшують процес викладання (для викладача) та навчання (для студентів), треба бути обережним у їх використанні і враховувати специфіку роботи з іноземними студентами. Наприклад, використання педагогічних інновацій та інтерактивних технологій у навчанні вітчизняних та іноземних студентів має свої особливості. Так, якщо для українських студентів відвідання театру чи філармонії стане корисним для засвоєння історично-культурного матеріалу, то іноземних студентів лише дезорієнтує. Тут вони замість того, щоб усвідомити інформацію, одразу ж зіткнуться з культурним та мовним бар'єром, а викладач, відповідно, не матиме можливості пояснити суть театральної чи музичної вистави. У такому випадку запланованому заходу обов'язково має передувати пояснення викладача. Висновки. Навчання студентів-іноземців повинно відбуватися з урахуванням психолого-педагогічних особливостей адаптації цих студентів до нового середовища; у вивченні дисциплін гуманітарного циклу, передусім «Європейська культура», мають бути враховані три основні аспекти: мовний, релігійний та культурний. Робота з іноземними

студентами-медиками є надзвичайно актуальною і потребує оптимального використання педагогічних інновацій інтерактивного характеру з використанням комп'ютерних і мультимедійних технологій.

2. Про викладання історії України іноземним студентам. Згодом більшість іноземних студентів починають добре орієнтуватись в питаннях, що стосуються історії Київської Русі, ординського нашестя, національновизвольної революції другої половини XVII ст.; впевнено запам'ятовують історичних діячів – Володимира Великого, Данила Галицького, Богдана Хмельницького і Івана Мазепу, констатує в одній зі своїх статей О.С. Гончарова [6, С.224]. Авторка акцентує увагу на тому, що слухачі захоплюються українською культурою; співпереживають потрясінь ХХ ст, значний інтерес у слухачів підготовчого відділення викликає співставлення історичних подій в їх Вітчизні з подіями аналогічного періоду в Україні. На думку О.Гончарової, якщо іноземні студенти, вивчаючи історію України, відчують інтерес до предмету, побачать небайдужого викладача, спробують з різних точок зору подивитися на події в своїй і інших країнах, – це багато в чому стане передумовою не тільки до високої екзаменаційної оцінки, а й до формування бережливого ставлення до культурно-історичної спадщини будь-якої країни, толерантного ставлення до людей [6, С.224]. Також вона додає, що важливим є додатковий час для екскурсії в музей, для відвідування виставки, тим більше - Харків багатий пам'ятками. архітектури і мистецтва, із більшістю з них студенти знайомляться разом з викладачами історії. Закономірно, що в пам'яті залишаються не тільки лекції, але і відвідування «Історичного музею», «Літературного музею», «Музею природи» і т.п. Інтерес до історії призводить до того, що в студентські канікули слухачі не відразу їдуть додому, а виділяють час для того, щоб побачити історичні місця всієї України. Особливо багато вражень у них після літніх канікул, під час яких іноземним студентам удається побачити багато з тих пам'ятних місць, про які вони дізналися на лекціях і семінарських заняттях з історії. Отже, на думку О. Гончарової, у процесі вивчення історії України іноземні студенти, окрім отримання базових знань про минуле нашої країни, засвоюють основні граматичні одиниці російської мови, закріплюють та розширюють словарний запас; ретельний підбір завдань для передтекстових і післятекстових вправ по історії та їх сумлінне виконання студентами сприяє досягненню основних етапів історичного минулого України та успішному оволодінню технікою мовлення і письма [6, С.224].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Описано особливості роботи з засвоєння суспільної лексики іноземними студентами. Зазначено, що важливим завданням для викладача на цей період є вироблення у іноземних студентів позитивної мотивації до навчальної діяльності, що змусить його грамотно організувати свою

діяльність, хоча би двічі на день продивлятися завантажені навчальні презентації з необхідними підписами, прослуховувати підготовлені аудіоматеріали. Вказано, що регулярний грамотний контроль з боку викладача допоможе іноземним студентам закріпити історико-гуманітарний глосарій з вказаної навчальної дисципліни, вірно застосовувати здобуті знання на практиці.

На думку фахівців, на першому курсі доцільно та досить ефективно проводити для іноземних студентів і позааудиторну роботу (зокрема, екскурсії по великих містах нашої України). Перед походом на екскурсію викладачеві слід дати студентам необхідний лексико-граматичний матеріал, який має бути активізовано в позааудиторний час (фото видатних та пам'ятних місць, пам'ятників, з необхідними підписами). Дуже важливим є застосування інноваційних методів засвоєння нової лексики, бо через яскраві зображення, нові відчуття студенти краще запам'ятовують навчальний матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волобуєва І. В. Особливості навчання іноземних студентів на підготовчих факультетах // Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 45. С. 3-13.

2. Гончарова О. С. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Вип. 12. Харків, 2020. С. 24 **C.1111**

3. Дирда І.А. Проблема міжкультурної комунікації в освіті / І.А. Дирда // Педагогічний процес: теорія і практика. 2014. Вип. 1. С. 34–39.

4. ЛУКАЦЬКА Я.С. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ // ВІСНИК УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ. Серія «ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ». ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ. 2020. № 1 (19). **C.1111**

5. Мельничук І.М. Особливості викладання курсу «Історія української культури» іноземним студентам-медикам / І.М.Мельничук, Л.М.Романишина, О.В.Яцишина // Наукові записки ТНПУ. Серія: Педагогіка. 2012. №12. С. 114-118.

6. Нікітіна Т.Б. Процес навчання іноземних студентів у контексті сучасних освітніх інтеграційних процесів // Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції 6-7 жовтня 2016. Харків: ХНАДУ, С.411-413.

7.Історія України: Конспект лекцій для іноземних студентів / Упоряд. В.І. Ніколаєнко, Л.П. Савченко, І.В. Дворкін. Харків: НТУ «ХП», 2013. 73 с.

8.Пилипишин О.І., Бондаренко С.В. «ЄВРОПЕЙСЬКА КУЛЬТУРА»: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ-МЕДИКАМ // НАУКОВИЙ ВІСНИК УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ. СЕРІЯ: «ПЕДАГОГІКА. СОЦІАЛЬНА РОБОТА». 2017. ВИП. 1 (40). С.С.1111

9.Свинаренко Н.О. Особливості викладання суспільних дисциплін іноземним студентам нерідною мовою // Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Історія», Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка»,Серія «Державне управління», Серія «Техніка»). ВГ Наукові перспективи. 2022. №1(1). С.408 – 420. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-1\(1\)-408-420.](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-1(1)-408-420)

10.Свинаренко Н.О., Добрунова Л.Е. Актуальні проблеми вивчення гуманітарних наук іноземними студентами // Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів. Збірник наукових статей за матеріалами XIV Міжнародної науково-практичної конференції 23 жовтня 2020 року. Харків, ХНАДУ, 2020.С.320-326.

11.Свинаренко Н.О., Добрунова Л.Е. Як зацікавити історією України студентів-іноземців? // Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти : збірник наукових статей за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції 19 жовтня 2021 р. .- Х. : Видавництво Іванченка І.С., 2021. С.221 - 226.